

Ny Tid (Helsingfors) nr 14-15/ 2007

Tillbaka till Gulag

Joseph Jedeikin var en av de tjugo miljoner som dömdes till straffarbete i Stalins läger i Sibirien. Femtio år senare gör han en resa tillbaka och möter den forne lägerchefen Sergej Jefstignejev.

Sergej Jefstignejev var befälhavare för alla lägren runt Bratsk – c:a 50 stycken med minst 20 000 fångar. Joseph Jedeikin var en av dem.

Gryning i Sibirien. Vi flyger in över tät barrskog och landar under en flammande röd himmel, 6 000 kilometer från Moskva. Vi går över den gropiga asfalten, bort mot terminalbyggnaden. En knarrande trädörr leder in i vänthallen där ett hundratal personer har samlats under en reklamaffisch för rågröd för att ta emot det första av dagens två flygplan. De stampar i den råa morgonkylan och röker cigaretter som kostar 5 rubel (50 öre) i den lilla kiosken. Ölen som säljs i tvåliters plastflaskor är också billig, liksom vodka.

Vi har kommit till Bratsk, en stad i östra Sibirien med 250 000 invånare, en aluminiumfabrik, ett stort vattenkraftverk och flera rivna koncentrationsläger. Detta är Gulagland – mellan Bratsk och Tomsk ligger lägren tätt, ett nytt var och varannan kilometer, utspridda längs en 600 kilometer lång sträcka.

I dem tillbringade Joseph Jedeikin en stor del av sin ungdom. Han är en av de tjugo miljoner som dömdes till straffarbete i de stalinistiska koncentrationslägren. Han har inte varit i Sibirien sedan början av femtioalet då han byggde en järnväg åt Stalin.

Det är femton år sedan Sovjetunionen föll och dags att göra en resa tillbaka till Gulag.

Varken det råa morgondiset eller de vackert utsirade fönsterluckorna i klarblått och turkos kan dölja fattigdomen i de fallfärdiga trärucklen. Här finns el, men inget vatten. Varje morgon kommer vattenbilen och lämnar av skvalpande hinkar vid grindarna, men på vintrarna fryser det. I augusti föll den första snön. Vid vägkanten står män och kvinnor och väntar på bussen som skall ta dem till jobbet på aluminiumfabriken. Cancer är vanligt förekommande i Anzaby.

Detta var en av de byar dit dissidenter sändes i exil. Sex miljoner människor deporterades till Sibirien. Solzjenitsyn var en av dem som tillbringade sin exil i Anzaby i slutet av fyrtioalet.

I byns utkanter låg Läger 43. Det byggdes 1947 och togs inte ur bruk förrän på sjuttioalet. Det var ett av de mindre lägren, med bara något tusental fångar. Hit fördes krigsfångar – tyskar, japaner och koreaner – men även ryssar, ukrainare och balter som anklagades för att hysa antisovjetiska åsikter.

Ingen vet hur många som dog i det här lägret.

Det enda som återstår av Läger 43 är några högar med cementgrus. Fram till för ett par år sedan fanns byggnaderna kvar, men nu är allting borta. I det gulnade höstgräset ligger bara sopor och tomflaskor. Barackerna har rivits och byggmaterialet fraktats bort av de boende i trakten. Sten efter sten, bjälke efter bjälke. Till och med några rostiga bakformor som låg här för några dagar sedan har nu försvunnit. I Sibirien kan allting återanvändas. Det enda som finns kvar är barackernas grundstenar och det murkna staketet. Ingen skylt berättar vad som tilldrog sig på det här fältet.

I en talldunge har kvinnor från landsbygden runt Bratsk satt upp sina stånd och här kan man köpa allt från hemgjord yoghurt i tomma läskflaskor till pinjekottar, lingon, hönor och gymnastikskor. Vid byns biograf på andra sidan vägen står fortfarande monumenten från kommunisttiden: en luftvärnskanon, en långdistansraket på en sockel och en Leninstaty.

Järnvägen ringlar fram genom det höstgula sibiriska landskapet. Vi går på den banvall som byggdes av fångarna. Detta var det stalinistiska projektet framför andra. Landet skulle utvecklas, och för att det skulle vara möjligt måste det finnas en järnväg.

Så snart vi lämnar rälsen och går in i björkskogen svärmar myggorna runt omkring oss, fastnar på läpparna och i håret. I Gulagfångarnas berättelser kan man läsa om dessa sibiriska myggor, den söta smaken då de drucknade i soppan som fångarna åt under arbetspasset.

I en glänta ett par hundra meter från den järnväg där de arbetade ligger några av fångarna i lägren runt Bratsk begravda. Ett järnkors har rests på platsen där uppskattningsvis 400 kroppar vilar. I den ljusa grönskan är enkla träpålar nedslagna. Inskriptionen anger bara vilken brigad de döda tillhörde. Ingen mindes ändå fångarnas namn. I Gulag tilltalades de enbart med numren på sina arbetsuniformer. 400 namnlösa offer i en sibirisk björkskog.

En lägerchefs sanning

Pedon. En förort till Bratsk med stora trähus och ljus björkgrönska. Här bor en man som skulle kunna berätta mer om vilka det är som ligger begravda i skogarna runt järnvägen.

Sergej Kusmitj Jefstignejev var befälhavare över alla lägren runt Bratsk, cirka femtio stycken, med minst 20 000 fångar. 1949-1953 var Joseph en av dem. Nu skall de träffas, lägerchefen och fången. En hund skäller när vi bankar på grinden, men det dröjer en liten stund innan dörren öppnas. Sergej Jefstignejev är nu 96 år och rör sig långsamt. De båda männen skakar hand på trappan.

– Jag heter Joseph Jedeikin. Jag var fånge. Minns du mig?

Den gamle översten plirar med ögonen.

Han vinkar åt oss att stiga på och hasar före genom huset i ett par nedtrampade tofflor. Hans byxor är smutsiga och hans ena hand är fläckad av jod sedan hans hund bitit honom. Vi slår oss ned i en tyst och mörk salong med fördragna gardiner. I ett vitrinskåp står ett inramat fotografi av honom i paraduniform. På bröstet alla medaljerna.

Sergej Jefstignejev föddes i Moskva 1911. I sin ungdom var han redaktör för en studenttidning. En dag fick han en kallelse till partiets högkvarter, Tillsammans med några

andra unga kommunister hade han valts ut av NKVD. De skickades till Svabodny där arbetslägren höll på att utvecklas. 1948 utsågs han till chef över järnvägsbygget runt Bratsk.

Det är så han talar om sig själv. Som en man som byggde en järnväg. Och han tvekar inte när vi frågar vad som var syftet med lägren.

– Syftet med lägren var att förse järnvägen med arbetskraft. Det skulle byggas en järnväg genom Sibirien.

Vilka var fångarna?

– I början var det de kriminella och en del krigsfångar, men sedan var det de som enligt artikel 58 befanns vara folkets fiender. Senare fanns det bara politiska fångar kvar.

Hur var förhållandena i lägret?

– Vi följde de instruktioner vi fick från NKVD. De bestämde hur mycket fångarna skulle sova, äta och arbeta. De fick 400 gram bröd varje morgon.

– Vi kastade i oss brödet av rädsla för att det skulle stjälas, minns Joseph.

Sergej Jefstignejev skrattar med slutna ögon.

– Men vi delade också ut bröd på kvällen. Varje man fick 800 gram

Joseph blir upprörd.

– Men du vet mycket väl att kvoten var så hög att ingen kunde uppfylla den!

Sergej Jefstignejev kniper ihop ögonen.

– Den som arbetade hårt behövde inte gå hungrig.

Han vänder sig direkt till oss.

– Journalister skriver så mycket om lägren som inte är sant. Som att fångarna fick dåligt med mat och tvingades utföra ett omänskligt hårt arbete.

Så vad är sanningen?

– Att alla fick tillräckligt att äta för att kunna arbeta. Vi hade våra instruktioner från NKVD och jag gav personligen order till kockarna om att alla i lägren skulle få mat. Vid behov fick de 10 gram kött eller 30 gram fisk. Om sedan andra fångar stal deras mat är det inget jag kan hållas ansvarig för.

Dog människor i lägren?

– Det är klart. Folk dog överallt. Till och med i Kreml.

Hur många?

– Jag frågade en gång chefsläkaren om det, och han sa att den genomsnittliga dödligheten i lägren var mycket lägre än utanför. Hos oss fanns det ju varken barn eller gamlingar.

Han tänker efter ett ögonblick.

– På samma sätt som en bil inte kan rulla utan bränsle kan en människa inte arbeta utan tillräckligt många kalorier. Det var i mitt intresse att folk skulle kunna arbeta. Vi hade en 5-årsplan att följa. Vi skulle bygga socialismen i Ryssland. Folk måste arbeta. Det kunde de bara om de fick tillräckligt med mat.

Sergej Jefstignejev arbetade för NKVD i 27 år, fram till 1964. Han träffade Stalin en gång, på kommunistpartiets tionde kongress i Komsomol och han såg honom ett par gånger på teatern. Efter Stalins död stängdes de läger han var chef över och 1954 blev han i stället chef över

vattenkraftverket i Bratsk och ansvarig för byggandet av själva staden. Detta sysselsatte honom fram till pensioneringen 1983. I dag lever han som pensionär på 9 000 rubel i månaden. Och han odlar sin egen kål.

Socialismen är fortfarande det enda samhällssystem han tror på, och han är självklart medlem i kommunistpartiet. Snart är det partikonferens i Irkutsk och Sergej Jefstignejev tänker åka dit. På sin 95-årsdag fick han ett brev med varma hälsningar från generalsekreteraren i partiet och en utmärkelse från justitieministern. Han har fått sju medaljer, men inte den han helst ville ha: Arbetets hjälte.

Är livet i Ryssland bättre eller sämre efter 1991?

– Det går inte ens att jämföra. I dag lever fyrtio procent av befolkningen under fattigdomsgränsen. Det är bara tio procent som har ett bra liv. När kommunisterna hade makten hade vi inga fattiga. Vi hade bara de som var lata och inte ville arbeta, men vi tvingade dem.

Vilka var ni?

”Kommunismen i elektrifierar landet” – orden står skrivna med kyrilliska bokstäver rakt över de väldiga dammluckorna på Bratsks vattenkraftverk. Det är ett Lenincitat som skall läsas högst bokstavligt. Kraftverket i Bratsk har stått för en betydande del av Rysslands elförsörjning. Förr exporterades el också till Polen och Kina. Utan järnvägen skulle dammen aldrig ha kunnat byggas och Sovjetunionens naturtillgångar skulle aldrig ha kunnat utnyttjas.

Det skymmer över Bratsk. Vi sitter på en vägkrog och äter kycklingsoppa och kött i majonnäs. På motorvägen kör timmerbilarna förbi mot Irkutsk och på den sibiriska radiostationen Monte Carlo spelas Abba. Joseph rör i soppan med sin sked.

– Jag känner ingenting. Han är en gammal man. Han har tänkt på samma sätt hela livet och han tänker likadant i dag. Han är en mumie. Jag tycker mest synd om honom. Han är en man som ingenting förstått och som aldrig kommer att förstå.

Om nio timmar går tåget. Det står 20.20 på våra biljetter, men det visar sig att alla tågbiljetter i Ryssland är utställda på Moskvatid. 3.20 börjar vår resa med Transibiriska järnvägen.

Tågdunk mot skenorna i natten. Sträva filter mot hakan och en obestämbart lukt av korv, sura strumpor och klorrengöringsmedel. Vi vaknar i Tajtjett där tåget gör en halvtimmes uppehåll. Passagerare strömmar ut ur de tjugo vagnarna, sträcker på sig i och börjar traska fram och tillbaka längs perrongen. Det tar fyra dagar att resa från tågets ändstation Severo Bajkal till Moskva, åtta från Vladivostok.

Joseph kom till Tajtjett i september 1948. Men hans familj hade deporterats till Sibirien flera år tidigare. De var judar, och hans far som ägde en liten cykelfabrik i Riga var aktiv sionist. När ryssarna invaderade Lettland 1940 arresterades fadern, misstänkt för att ha stött sionist-rörelsen. Han fördes till ett koncentrationsläger i Ural där han avrättades i april 1940. Hans familj deporterades till Kargasok i Sibirien, och så snart Joseph gått ut gymnasiet arresterades han, anklagad för kontrarevolutionärt motstånd och förräderi.

Det unika med Gulag var att de allra flesta fångarna fick någon form av rättslig prövning innan de skickades till koncentrationslägren. Josephs rättegång hölls efter två månaders förhör.

– Den var rena parodin. ”Du har talat illa om Sovjetunionen. Du har sagt att det inte är demokratiskt här och att du vill åka till Israel!” Det var över på några minuter. Domen: 10 år i Gulag.

Utanför tågfönstren glider ett höstgult Sibirien förbi. Septembersolen flödar över fälten. Gula björkar och små trähus. Emellanåt en stad med hyreshus, fabrikskorstenar och lyftkranar,

oljiga år. Krasnojarsk, Marinsk, Tajga, Novosibirisk. Sibiriska kvinnor i långa kjolar och sjaletter står på perrongerna och säljer kräftor, glass, rökt fisk och piroger ur plasthinkar.

Det var Joseph som byggde järnvägen vi färdas på. Han och tusentals andra Gulagfångar. Mil efter mil.

Vilka var ni?

– Vi var ”folkets fiender”. Där fanns judar, ryssar, ukrainare, vitryssar. Socialister, krigsfångar, kristna och ortodoxa judar. De arresterade folk utan urskillning. Det räckte att man hållit i en tidning med en sönderriven bild av Stalin. De skickade folk till Gulag för en anekdot.

Det bodde ett hundratal män i varje barack. De sov i trevåningssängar, de sjuka och svaga i underslafarna. Sina behov fick de utträta i hinkar. Stanken var ofta outhärdlig, och löss var ett gissel i alla lägren i Gulag. Det fanns en kamin, men om vintrarna var det ändå kallt om nätterna. Varje fånge hade lite kläder, dels sådana som de haft med sig hemifrån, dels den svarta arbetsuniformen som de fått i lägret, märkt med varje fånges nummer bak och fram och på mössan och byxorna. Joseph glömmer aldrig sitt. Under åtta år var han inget annat än AY155.

– Vi var inte människor, vi var nummer.

Privata ägodelar var inte tillåtna i lägret, men Joseph hade haft ett fotografi av sin mor i plånboken när han arresterades, och det hade han fått behålla. De fick inte ta emot några besök och bara skicka ett brev en gång i halvåret. Varannan månad fick de ta emot matpaket hemifrån, oftast bestående av kex och konserver. De måste hela tiden vakta sin mat så att den inte stals av de andra fångarna.

Gonggongen ljöd 5.30 varje morgon. De åt lite bröd och soppa gjord på torkad fisk i kantine och ställde sedan upp sig framför grinden, där de räknades. I grupper om fem begav de sig sedan till en skogsdunge nära järnvägen. Joseph och hans lägerkamrater högg träd som användes i bygget av banvallen från Tajtjett till Bratsk. De arbetade tolv timmar om dagen, från sju på morgonen till sju på kvällen, 29 dagar i månaden.

– Vi hade en kvot att fylla, men ingen visste riktigt hur stor den var för ingen lyckades uppnå den. Men vi högg nog 30-40 träd om dagen.

De bevakades av vakter med hundar och hade ett tydligt avgränsat område att vistas på. Joseph berättar om en vän som fick tillsägelse att göra upp en eld åt vakterna. Han tvekade att gå utanför området för att hämta ved, men vakten sade att det inte var någon fara. Så snart han steg utanför gränsen sköts han i ryggen. Vakten fick en bonus för att ha förhindrat en rymning.

Det hände att fångar försökte rymma, men Joseph kan inte minnas att någon lyckades.

– De kom aldrig långt, för de som bodde utanför lägret tog fast dem och lämnade över dem till vakterna. De fick betalt för det.

Det fanns de som tog till desperata åtgärder för att slippa arbetet. Vissa högg av sig fingrar. Det fanns en sjukstuga i lägren och läkarna hade möjlighet att friskriva arbetare, men aldrig mer än 30 åt gången. Om kvoten var full fanns det ingenting de kunde göra för en sjuk fånge.

– Det dog folk varje dag, berättar Joseph.

Särskilt vintrarna var hårda. Om temperaturen sjönk under 55 minusgrader slapp de arbeta, men bara då.

Utmattade och utsvultna återvände fångarna till lägret på kvällen. De fick lite mer bröd och soppa, och hade sedan ett par timmars ledighet. De flesta gick till Kavetje, kulturklubben. Där fanns tidningar och en del böcker. Sådana som godkänts av partiet. Ingen talade om politik i lägret. Det fanns informatörer som rapporterade till vakterna. 22.00 låstes barackerna och öppnades inte förrän gonggongen ljöd 5.30.

Så gick dagarna i Gulag.

– Jag räknade dem alla. Tänkte att nu har jag 3652 dagar kvar. Och nästa dag 3651.

Hände det att ni skrattade någon gång?

– Ibland. Mycket försiktigt. Vi skrattade när vi hörde att Stalin var död.

Efter 1953 skedde en viss uppmjukning av lägrens rutiner. 1955 fick man en kiosk så att det gick att köpa lite mat. Det blev tillåtet att skriva brev var tredje månad i stället för var sjätte, och släktingar kunde komma på besök. Basketturneringar ordnades mellan lägren, och fångarna satte upp enkla varietéer med sång och musik.

Museum över offren

Tåget stannar i Krasnojarsk, och vi stiger av och köper bröd och korv på perrongen. Joseph klappar sig på magen.

– Kan du tänka dig att jag vägde 48 kilo i lägret? Och nu är jag så här tjock.

Hungern är det starkaste minnet från tiden i lägret. Han minns fortfarande hur underbart det var att få äta sig mätt när han släpptes fri.

– Nu tar jag det för givet, men de första gångerna var det...

Joseph slår händerna för ansiktet.

– Men jag kan fortfarande känna mig tacksam över allt jag har. Bara en sådan sak som att få bo i ett hus. Och vara älskad.

Många dog i Gulag. Hur kommer det sig att du överlevde?

– Det var 58 år sedan, så jag var mycket starkare på den tiden. Vi överlevde eftersom vi var unga. Och så fanns det en solidaritet mellan fångarna. Vi judar höll ihop. Om jag fick mat delade jag med mig, och om de hade något gav de mig. Det var så det var. Det var bara för att vi hjälpte varandra som vi kunde överleva.

– Visst var man tvungen att bli hårdare, men jag tänkte att vad som än hände så måste jag försöka förbli en mensch, säger han och använder ordet för människa på jiddisch.

Unken källarluft slår emot oss då vi går nedför trappan.

Vi befinner oss i NKVD:s gamla högkvarter i Tomsk. Här hölls förhören med de misstänkta, och hit fördes fångarna innan de avrättades eller skickades till koncentrationslägren. Här har den ryska människorättsorganisationen Memorial, som dokumenterar förbrytelseerna under kommunisttiden, inrymt ett museum. Här visas bland annat Sovjetregimens egna bilder av de lyckliga arbetarna. Unga män och kvinnor med hackor och spadar. Starka och friska håller de blicken vid horisonten. Någonstans där väntar den kommunistiska utopin. En graf visar hur Rysslands elproduktion ökar 1934-38. Samtidigt som lägren byggs.

På den motsatta väggen ges en annan bild av hur Sovjetunionen byggdes. Där finns fotografierna av offren. Män och kvinnor, unga och gamla. En baronessa, en tysk kommunist, ortodoxa judar och kristna, trotskister. En särskild avdelning ägnas åt kvinnor som fängslades

enbart för att de var hustrur eller döttrar till dissidenter. En kvinna har klippt bort sin make som bär en ortodox prästkappa från ett familjefoto. Kvar finns bara hon och barnen.

23 000 fångar enbart i Tomsk. Varje region hade en kvot att fylla, ett visst antal personer att arresteras och arkebuseras. På muséet finns en lista från 1937 över alla distrikten i Sovjetunionen, åtföljda av två sifferkolumner. Den första anger antalet människor i den första kategorin (de som skall skjutas direkt) och den andra kategorin (de som skall skickas till straffarbete i läger). Moskva: 5 000 i första kategorin, 30 000 i andra. Vitryssland: 2 000 i första kategorin, 10 000 i andra. Uzbekistan: 750 i första kategorin, 4 000 i andra.

Här finns också ett handskrivet brev från Stalin, i vilket han ger order om att ytterligare 6 000 människor i regionen Krasnojarsk skall föras in i den första kategorin, d.v.s. avrättas omgående. Både Stalin och Molotov har skrivit under. Ett annat brev, daterat i augusti 1937, är från NKVD i Omsk. De rapporterar att de avrättat 5 444 personer och ber om lov att döda ytterligare 8 000. En anteckning i marginalen visar att Stalin godkände begäran.

I en annan del av muséet finns cellerna bevarade. Små rum med britsar utan madrasser, ett element och en hink att uträtta behov i. Titthåll i de tjocka, rödmålade trädörrarna. Här finns också ett förhørsrum. Tortyr – till exempel genom att tvinga de misstänkta att stå eller sitta i timmar i ytterst obekväma ställningar – var ett återkommande inslag. Fångarna led dessutom av ständig sömnbrist eftersom förhören hölls på nätterna och det inte var tillåtet att sova på dagarna.

Joseph utsattes för allt detta under de två månader som förhören pågick. Han har fortfarande svårt att tala om det.

– Du kan inte föreställa dig hur det var. De frågade dig något och du svarade, men de skrev inte vad du sade utan vad de ville att du skulle säga.

Till slut skrev han under bekännelsen.

– Jag vet ingen som inte skrev under. Antingen efter tre dagar eller tre månader.

De protokoll som finns bevarade på muséet bekräftar hans berättelse. En av dem som förhördes här var Nikolaj Klulev, poet i Tomsk. Han anklagades för flera brott mot den ökända artikel 58: paragraferna 2 (väpnat uppror), 10 (antisovjetisk propaganda och agitation) och 11 (medlem i organisation). Men främst anklagades han för att stödja monarkin. Undersökningen redogör för de förhör som hölls mellan 5 juli och 9 oktober 1937 och är på ett hundratal sidor. Men det är bara den första volymen.

Ur förhørsprotokollet:

– Känner du Sukolev och Koklin?

– Ja.

– Gav ni uttryck för antisovjetiska åsikter när ni träffades?

– Ja. Jag gav uttryck för mina antisovjetiska åsikter och jag vet att de också har antisovjetiska åsikter.

– Vi vet att du är monarkist och fiende till regimen. Erkänner du?

– Ja, jag erkänner att jag är monarkist och medlem av en antikommunistisk grupp. Jag var fientligt inställd till oktoberrevolutionen och har under åren som gått hållit fast vid mina åsikter.

I slutet av oktober 1937 avslutades förhören med Nikolaj Klulev. I likhet med de andra som avrättades i KGB-högkvarteret i Tomsk fördes han bakbunden genom en underjordisk tunnel till en tegelbyggnad på andra sidan gården där han sköts i huvudet.

Gården är i dag förvandlad till en park med monument över stalinismens offer.

Somliga dödsdömda fördes till en äng i Tomsk utkanter där de radades upp på kanten av en brant sluttning och avrättades, tio till tjugo åt gången. Vid foten av sluttningen hittades flera tusen kroppar, men många är troligen offer för en tbc-epidemi.

Ett högt guldkors har rests på platsen. Någon har stuckit ned plastblommor i sprickorna i sockeln.

Äntligen fria

På Lermantovgatan 48 i Tomsk finns ett förfallet trähus. Tegelpannor ligger utströdda på innergården, fönstren har krossats och en vägg har rivits. Nässlor växer mellan de murkna, svartnade plankorna.

Det var hit Joseph åkte när han släpptes fri, den 25 februari 1956. Han tog en taxi från fängelset i Tomsk, dit han förts samma morgon från lägret, hem till sin mamma och bror och syster. Han hade inte träffat dem sedan 1948.

– De visste att jag skulle komma men inte när, vilken dag och timme.

Det första han gjorde, sin första kväll i frihet, var att raka sig.

Efter att ha läst ett år på universitetet i Tomsk flyttade Joseph till sin hemstad Riga där han slutförde sin utbildning. Han undervisade i historia på universitet och i gymnasier, men drömmer om. Israel hägrade fortfarande. Han ansökte flera gånger om att få emigrera, men fick avslag varje gång – och sparken. En lärare som ville lämna landet var ingen lämplig förebild för ungdomarna.

1970 beviljades till slut hans ansökan och tillsammans med sin hustru Esther och deras åttaåriga dotter lämnade han Sovjetunionen. Glädjen kom i transitlägret i Wien då han för första gången insåg att han nu var en fri man.

Jag tänkte att vad som än hände så måste jag försöka förbli en mensch.

– Fattar du vad vi har gjort, sa jag till Esther. Vi är fria!

I Israel fick han jobb på en bank där han blev kvar till pensioneringen 1993. I dag är han engagerad i sioniströrelsen och högerpartiet Likud. Och i sina barnbarn.

Trots att lång tid förflutit sedan de där åren då han byggde Stalins järnväg, tänker han fortfarande på tiden i lägren. Däremot är det sällan han talar om det. Ingen i hans familj frågar om Gulag, och Joseph är tacksam över att han slipper berätta.

– Vad jag berättar nu är ingenting. Man måste ha varit där för att förstå hur det var.

Ibland träffar han överlevare från nazisternas koncentrationsläger, och han känner att han har mycket gemensamt med dem.

– Det talas så mycket om Förintelsen, men ingenting om Gulag. Men det var samma sak. Det här var utrotningläger. De skickade hit oss för att vi skulle dö. Av sjukdom, undernäring och hårt arbete.

Moskva, femton år efter Sovjetunionens fall.

Coca Cola-reklam täcker fasaden på ett hus under ombyggnad bredvid Duman. I det statliga varuhuset Gum vid Röda torget har märkesbutiker flyttat in. Kenzo och Calvin Klein mitt

emot Lenins mausoleum. DKNY i stället för NKVD. På Revolutionens torg intill roar sig turister med att kasta smårubel över axeln in i en önskecirkel. Två gamla kvinnor i hucklen och trasiga kappor störtar efter mynten så snart de hör klirret mot asfalten. Svartglänsande monsterjeepar står slarvigt parkerade på trottoaren. En har framskärmen intryckt. Gatan är strösslad med glassplitter. Två berusade unga män i mörka kostymer pucklar vänskapligt på varandra. I de nyrikas Ryssland är en kraschad jeep bara ett irritationsmoment på vägen till nästa förströelse. Moskvas gator blinkar av neonlys från kasinon, barer och stripkubbar.

I en park på nöjesstråket Arbat försöker en hemlös man få ned några äpplen genom att kasta en tomflaska upp i träden. Utanför Leninbiblioteket sitter Dostojevskij på sin sockel, hopsjunken.

Catrin Ormestad